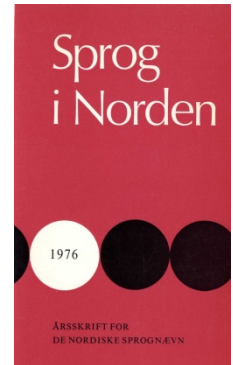

Sprog i Norden

Titel: Samarbejdet mellem de nordiske språknemndene i 1975
Forfatter: Ståle Løland
Kilde: Sprog i Norden, 1976, s. 22-30
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Samarbeidet mellom de nordiske språknemndene i 1975

Av Ståle Løland

Nordisk språknemnd/nordisk språksekretariat

Den viktigste enkeltsaken i samarbeidet mellom de nordiske språknemndene de siste tre årene har vært diskusjonen om forslaget i Nordisk råd om å opprette en nordisk språknemnd eller et nordisk språksekretariat (jf. Språk i Norden 1975, s. 21—32). Alle nemndene har vært enige om at språksamarbeidet i Norden bør styrkes, men det har vært ulike meninger om hvordan samarbeidet skal organiseres, og om hvilke arbeidsoppgaver et eventuelt nytt organ skal ha.

Svenska språknämnden har stilt seg mest positiv til tanken om å opprette et fellesnordisk språklig samarbeidsorgan. Svenskene mener at et fast organisert sekretariat i en av de nordiske hovedstedene vil være det mest effektive, og har lagt fram en detaljert oversikt over hvilke arbeidsoppgaver et slikt organ kan få (se Språk i Norden 1975, s. 24—26).

Dansk Sprognævn er skeptisk til å opprette et eget organ over eller ved siden av de eksisterende nemndene. Etter danskenes mening bør det språklige samarbeidet i Norden fremmes gjennom økt økonomisk støtte til de nasjonale nemndene. Et utvidet samarbeid kan formaliseres i et permanent samarbeidsutvalg som består av formennene og en sekretær fra den danske, norske og svenske nemnda. Dansk Sprognævn har også innvendinger mot enkelte av arbeidsoppgavene som Svenska språknämnden har foreslått.

Norsk språkråd har inntatt et standpunkt som ligger mellom det svenske og det danske synet. Språkrådet støtter tanken om å opprette et nordisk språksekretariat, men går inn for en desentralisert organisasjonsform med en dansk, en norsk

og en svensk sekretær knyttet til de nasjonale sekretariatene i Danmark, Norge og Sverige.

De andre nordiske språknemndene har gitt sin tilslutning til at det blir opprettet et fellesnordisk språklig samarbeidsorgan.

Spørsmålet ble diskutert på et møte i København 5. desember 1975 mellom representanter for Dansk Sprognævn, Svenska språkvårdsnämnden i Finland, Nykysuomen laitoksen kielilautakunta, Norsk språkråd og Svenska språknämnden. Diskusjonen tok sitt utgangspunkt i en innstilling fra Nordisk råds kulturutvalg av 16. september 1975. I innstillingen gir kulturutvalget uttrykk for uro over forskjellene som er i ferd med å oppstå mellom de nordiske språkene, særlig når det gjelder teknisk og vitenskapelig terminologi og i ord og uttrykk som angår samfunnsliv og politikk. En sentral oppgave til et eventuelt nytt samarbeidsorgan må være å forhindre at språkene skiller seg ytterligere fra hverandre. Utvalget understreker at de nasjonale språknemndene fortsatt må spille en viktig rolle i det nordiske språkrøktarbeidet, og at de må få økte ressurser til å drive dette arbeidet. Men kulturutvalget mener at et nytt samarbeidsorgan ved siden av det tradisjonelle språkrøktarbeidet også bør få oppgaver av mer språkpolitisk karakter. Det nye organet bør arbeide for økt språkforståelse i Norden og ta initiativ overfor skolemyndigheter og massemedier for å bedre kunnskapene om de nordiske nabospråkene. Det bør også støtte og oppmuntre til undersøkelser og forskning omkring nordiske språkproblemer. Kulturutvalget konkluderer med denne tilrådingen:

“Kulturutskottet finner det sålunda klarlagt att det förefinns ett starkt behov av konkreta samarbetsåtgärder inom språkvården i Norden. Då det emellertid inte helt klart har framgått vilken form det nordiska språksamarbetet i framtiden borde ha, vill utskottet förordna en utredning av de ovan aktualiserade frågorna, såsom fördjupande av samarbetet mellan språknämnderna i de enskilda länderna, inrättande av en nordisk språknämnd

eller ett nordiskt språksekretariat samt införande av gemensamt alfabet och lika bokstavsföljd.

Denna utredning bör ha som mål att framlägga förslag till konkreta åtgärder inom detta viktiga samarbetsområde.

Med hänvisning till vad som ovan anförts får kulturutskottet föreslå att Nordiska rådet i anledning av de två medlemsförslagen antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att med hänsyn till det stora behovet av åtgärder inom det nordiske språkvårdssamarbetet skyndsamt låta utreda förslagen om en nordisk språknämnd samt gemensamt alfabet och lika bokstavsföljd.”

På mötet i Köbenhavn samlet representantene for nemndene seg om et forslag fra Norsk språkråd til organisering av et nordisk språksekretariat, Dansk Sprognævn likevel med visse forbehold. Siden sluttet Íslensk málnefnd, Samisk språknemnd, Sverigefinska språknämnden og Fróðskaparsetur Føroya seg til forslaget. Forslaget lyder:

- 1) Dei nordiske språknemndene stiller seg positivt til alle tiltak som kan styrkje det språklege samarbeidet i Norden.
- 2) Ei organisasjonsform som ikkje har tilslutning frå alle dei nordiske språknemndene, er utenkjeleg. Det nye samarbeidsorganet må derfor ha sin basis i dei nasjonale nemndene.
- 3) *Det nordiske språksekretariatet* bør ha tre sekretærar, ein i kvar av dei sentralnordiske språknemndene (den danske, norske og svenske). Sekretæranne blir tilsette etter innstilling frå dei nasjonale nemndene og har sin arbeidsstad i dei nasjonale sekretariata, slik at det blir sikra nær kontakt med sekretariata og lett vintilgang til dei nasjonale arkiva og samlingane. Ein av sekretæranne fungerer som leiar for det nordiske språksekretariatet, anten fast eller for ein viss periode.

- 4) *Styret for det nordiske språksekretariatet* bør ha seksten medlemmer med varamenn:
- a) ein representant for kvart av følgjande språk: dansk, finlandssvensk, finsk, færøysk, grønlandsk, islandsk, norsk bokmål, nynorsk, samisk, svensk; desse blir oppnemnde av dei respektive språknemndene
 - b) fem representantar for Nordisk råd, ein frå kvart av dei nordiske landa
 - c) ein representant for Foreiningane Nordens Forbund. Styret har minst eitt møte i året.
- 5) *Eit arbeidsutval* på fire medlemmer frå styret, ein frå Danmark, ein frå Finland, ein frå Noreg og ein frå Sverige, blir oppnemnt av språknemndene i desse landa. Arbeidsutvalet har minst fire møte i året.
- 6) Dei nordiske sekretæraner er med på møta i arbeidsutval og styre, og bør i tillegg komme saman til særskilde sekretærmøte minst fire gonger i året.
- 7) Aktivisering av yrkesgrupper som er dårleg representerte i, eller står utanfor språknemndene, må vere ei hovudoppgåve for det nye organet. Det kan mest effektivt skje ved særskilde tiltak (innbyding til møte, arrangement av konferansar, seminar, oppretting av særutval o.l.).
- 8) *Særutval* eller særnemnder kan nedsetjast etter behov, og andre enn dei faste medlemmene kan innbydast til å delta i møte i arbeidsutval eller styre.
- 9) Hovudoppgåva til sekretæraner, arbeidsutvalet og styret blir å ta initiativ og greie ut og førebu sakene. For resultatet av arbeidet er det heilt avgjerande at opptak og tilrådingar blir følgde opp på det nasjonale plan. Derfor er det så avgjerande viktig å sikre at det nordiske språksekretariatet er integrert i dei nasjonale språknemndene.

Når det gjeld arbeidsoppgåvene til det nye organet, viser vi til Bertil Moldes PM av 30.10.74, (jf. Språk i Norden 1975, s. 24—26) og til fråsegna frå kulturutvalet i Nordisk råd av 16.9.75. Nokre av desse oppgåvene ligg utanfor eller på sida av det som hittil har vore arbeidsområdet til dei nordiske språknemndene, og for løysinga

av desse må andre organ eller institusjonar ha eit hovudansvar. Men det nordiske språksekretariatet vil kunne medverke til å aktivisere og organisere det nordiske språksamarbeidet også på desse områda, bl.a. ved slike tiltak som er nemnde ovanfor i punkta 7 og 8.

- 10) Det språklege samarbeidet i Norden har lidd sterkt under manglande midlar, og ein føresetnad må derfor vere at det nyorganiserte nordiske samarbeidet blir dekt av midlar utanom nemndenes ordinære nasjonale budsjett.

Forslaget fra de nordiske nemndene ble referert da saken ble behandlet på Nordisk råds møte i København 2. mars 1976, og sakens ordfører, Per Olof Sundman, uttrykte tilfredshet over at nemndene hadde samlet seg om et forslag. Innstillingen fra kulturutvalget (se s. 23) ble vedtatt med 62 stemmer. Tre representanter avholdt seg fra å stemme, ingen stemte imot.

*

Samarbeidet mellom de nordiske språknemndene har ellers fortsatt etter de tradisjonelle retningslinjene i 1975. Nemndene har utvekslet referater og meldinger om rådgivingsarbeidet og hatt kontakt med hverandre i saker av fellesnordisk interesse. Men bemanningssituasjonen i de enkelte sekretariatene er slik at en ikke alltid får tid til å rådføre seg med de andre nemndene der dette ville være det naturlige.

Sekretærmøtet ble holdt i Reykjavik 17.—18. april 1975. På møtet diskuterte sekretærene fellesnordiske tiltak og satte opp forslag til sakliste for språknemndmøtet i 1975.

Det 22. nordiske språkmøtet

ble holdt på Hanaholmen ved Helsingfors 3.—5. oktober 1975. Fra *Dansk Sprognævn* møtte Jørgen Eriksen, Erik Hansen, Jørgen O. Jørgensen, Allan Karker, Poul Lindegård Hjorth, Pia Riber Petersen, Henning Spang-Hanssen, fra *Fróðskaparsetur Föroya* Johan Henrik Poulsen, fra *Íslensk málnefnd* Bjarni Vilhjálmsson, fra *Norsk språkråd* Reidar

Djupedal, Eyvind Fjeld Halvorsen, Alf Hellevik, Ståle Løland, Egil Pettersen, Arnulv Sudmann, Finn-Erik Vinje, fra *Sverigefinska språknämnden* Osmo Hormia, fra *Svenska språknämnden* Sture Allén, Sonja Carlberg, Catharina Grünbaum, Sven B. F. Jansson, Bertil Molde, Carl Ivar Ståhle, Gun Widmark, fra *Nykysuomen laitoksen kielilautakunta* Osmo Ikola, Terho Itkonen, Esko Koivusalo, Heikki Leskinen, Matti Sadeniemi, Aimo Turunen, Pertti Virtaranta, Osmo Ranta, fra *Svenska språkvårdsnämnden i Finland* Olav Ahlbäck, Harri Edgren, Åke Granlund, Henrik Grönqvist, Lars Huldén, Olav Panelius, Mikael Reuter, Carl-Eric Thors, Ole Torvalds, Sten-Olof Westman.

På saklista stod bl.a. disse emnene:

1. *Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland — organisasjon og oppgaver*

En arbeidsgruppe under ledelse av Esko Koivusalo har utarbeidet et forslag til organisering av en forskningsentral for språkene i Finland, og Lars Huldén gjorde rede for forslaget (se s. 31—35).

2. *Den nye svensk-finske ordboka*

Göran Karlsson orienterte om arbeidet med en ny svensk-finsk ordbok og problemer i samband med det. Arbeidet har pågått i regi av Finska litteratursällskapet siden 1964, og ordboka har nå kommet så langt som til trykking. Karlsson pekte bl.a. på at en spesiell vanskelighet i ordbøker av denne typen er å finne et system for å konstruere fraser i svensk slik at en får med viktige finske uttrykk.

3. *Språkforståelse i Norden*

Poul Lindegård Hjorth holdt foredrag om språkforståelsen i Norden. Han skjelnet mellom de språksamfunn som har eller burde ha lett for å forstå hverandre (dansk, norsk og svensk),

og de som må bruke hjelpespråk for å kunne kommunisere med andre nordboere (finsk, islandsk og færøysk).

For dansker, nordmenn og svensker burde det etter Lindegård Hjorths mening være en realistisk mulighet å snakke sammen på egne språk, men det er nødvendig med en viss trening og motivering. Han etterlyste undersøkelser om hvor godt folk forstår nabospråkene, men mente det var mulig å legge opp en strategi for å bedre språkforståelsen på grunnlag av det vi alt vet. Språknemndene kan arbeide for at det ved rettskrivningsreformer ikke blir innført former som avviker fra de andre nordiske språkene, og de bør medvirke til at vi får samme nye ord for samme nye begreper. Men Lindegård Hjorth trodde at nemndenes direkte muligheter for å medvirke til bedre språkforståelse er små. Da er skolens muligheter langt større, og Lindegård Hjorth understreket at nabospråkundervisningen må styrkes i skolen både ved økt timetall og ved bedre pedagogiske metoder.

Når det gjelder den språklige kommunikasjonen med de språksamfunn i Norden som ikke bruker språk av nordgermansk type, er det forholdet til Finland som utgjør hovedproblemet, sa Lindegård Hjorth. Han var enig med dem som stiller seg skeptisk til tolkeassistanse og til engelsk som hjelpespråk, og fryktet at noe av det nordiske samarbeidets intime karakter ville bli borte om meningsutvekslingen skulle foregå på et språk som ikke tilhører den nordiske kulturkrets. Videre framhevet han at svensk er Finlands nøkkel til det øvrige Norden — og det øvrige Nordens nøkkel til Finland.

Lindegård Hjorth konkluderte med at en bedring av tilstanden er avhengig av at skolen helhjertet og innsiktsfullt påtar seg sin nordiskspråklige forpliktelse, og av at folk får forståelse for og interesse av nordisk samkvem.

I diskusjonen som fulgte foredraget, ble det fra norsk og svensk side pekt på at et nordisk språksekretariat kunne gjøre mye for å bedre den nordiske språkforståelsen. Flere var også inne på den rolle radio og tv spiller, og det ble beklaget at planene om en felles nordisk tv-kanal ikke var kommet lenger.

Fra finsk side ble det gitt uttrykk for bekymring over at

svenskkunnskapene i Finland ble dårligere, ikke minst fordi engelsk blir prioritert på bekostning av svensk i skolen.

4. Centralen för teknisk terminologi i Finland

Osmo Ranta presenterte den nyinnrettede finske sentralen for teknisk terminologi. Sentralen har til oppgave "att befordra opprättandet av svensk- och finskspråkig teknisk terminologi lämpad för Finlands förhållanden". (Foredraget til Osmo Ranta er gjengitt på s. 37—38.)

5. Sverigefinska språknämnden

Osmo Hormia orienterte om Sverigefinska språknämnden som ble konstituert i Stockholm 25. august 1975. I nemnda sitter det bl.a. representanter for finske organisasjoner og institusjoner i Sverige, og alle de tre finske og svenske språknemndene er representert. Nemnda skal samle inn og systematisere materiale av interesse, følge utviklingen på det terminologiske og språklige området i Finland med særlig henblikk på de problemer som må løses i Sverige, svare på språklige og terminologiske spørsmål, arbeide for enhetlige oversettelser av standardtermer og spre muntlig og skriftlig informasjon om det arbeidet nemnda driver med. Motiveringene for å opprette nemnda er at det i Sverige fins et økende antall innflyttere som ikke forstår svensk, eller som i hvert fall har finsk som sitt første språk. Hormia framholdt at nemnda er nødvendig for at man skal kunne skape et funksjonsdyktig finsk språk i det svenske samfunnet.

Nyordsundersøkingen

Nordisk ministerråd bevilget i 1975 i alt 245 000 danske kroner til arbeidet med tre sammenhengende publikasjoner med nye ord i norsk og svensk 1945—1976 og i dansk 1955—1976, og arbeidet har blitt intensivert som en følge av dette. Granskningen av materialet har fortsatt, og det er redigert en rekke prøveartikler. Komiteen som har hovedansvaret for

prosjektet, har diskutert redaksjonsprinsippene, og arbeidet med de etymologiske opplysningene er fordelt mellom de tre nemndene. I artiklene om de enkelte ord vil tilsvarende ord fra de to andre språkene bli innarbeidet. Det vil bli en felles innledning i de tre publikasjonene, og dessuten en egen innledning for hvert språk. Man håper å ha et foreløpig manuskript klart ved årsskiftet 1976—77.

Liste over nordiske slektsnavn med uttaleangivelse

Arbeidet med denne lista er snart ferdig. De navnelister som er utarbeidet i de enkelte land, har blitt forsynt med uttalebetegnelser og er deretter samlet i en stor alfabetisk liste som har vært lagt fram for den enkelte nemnd til kontroll. Det har vært lagt vekt på å unngå unødvendige forskjeller i lydskriften mellom språkene. Framdriftsplanen tar sikte på at lista skal redigeres ferdig i løpet av våren 1977.

Bok på engelsk om de nordiske språknemndene

Nemndene har blitt enige om å gi ut en bok på engelsk om språkplanlegging i Norden og om arbeidet til de nordiske språknemndene. Bertil Molde er redaktør for boka, og han har utarbeidet en foreløpig disposisjon.

Uttalelser om søknader til Nordisk kulturfond

På oppfordring fra Nordisk kultursekretariat har språknemndene sammen uttalt seg om og gitt sin støtte til disse søknadene til Nordisk kulturfond om økonomisk støtte:

1. Til utarbeidelsen av en nordisk kartografisk ordbok (fra de kartografiske selskapene i de nordiske landene).
2. Til en undersøkelse om de nordiske språkenes framtid (fra professor Bengt Sigurd).
3. Til utgivelse av en sørsamisk ordliste (fra fil. kand. Erik Nilsson-Mankok).
4. Til forskningsprosjektet "Nunordiskt lagspråk" (fra professor Sven Benson).